

Tema: Lygios teisės visiems? Žmogaus teisės

Žmogaus teisių temos nagrinėjimą sudarys trys atskiros dalys. Kiekviena dalis apims konkretų temos aspektą, įvairias siūlomas įžvalgas ir iššūkius.

1 dalis. Mano teisės.

2 dalis. Tavo teisės.

3 dalis. Kaip užtikrinamos teisės?

Kiekviena dalis apima:

- orientacines pastabas mokytojui,
- užsiėmimus,
- pagalbines vizualines ir tekstines mokomąsias priemones,
- siūlomas interneto mokomąsias priemones.

Užsiėmimai gali apimti mokytojo vadovaujamas diskusijas, darbą grupėse, savarankišką mokymąsi ir naudojimąsi pirminiais bei antriniais istorijos šaltiniais. Mokytojai patys sprendžia, kuriuos klasių ir grupių užsiėmimus pasirinkti.

Temos apžvalga

„Ir vis dėlto nuo ko prasideda visuotinės žmogaus teisės? Nuo asmeninės aplinkos, nuo namų – taip arti mūsų ir tokioje siauroje aplinkoje, kad pasaulio žemėlapyje šito neįžiūrėsi. Tačiau tai visas vieno žmogaus pasaulis: tai vieta, kurioje jis gyvena; mokykla ar universitetas, kurį jis lanko; gamykla, ūkis ar biuras, kuriame jis dirba. Būtent čia visi vyrai, moterys ir vaikai siekia vienodo teisingumo, vienodų galimybių ir vienodo orumo nepatiriant diskriminacijos. Kol šios teisės nieko nereiškia čia, jų reikšmė bus menka ir kitur. Jei piliečiai, kuriems tai rūpi, nesiims veiksmų joms užtikrinti artimoje aplinkoje, mūsų viltys į pažangą platesniajame pasaulyje bergždžios.“

Eleanor Roosevelt, „Mūsų rankose“ (kalba, 1958 m. perskaityta minint dešimtąsias Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos metines)

Kas yra teisės? Teisės – tai žmonėms suteiktos laisvės, pagrįstos teisės sistema, visuomenės susitarimu arba etikos teorija. Teisės dažnai aiškinamos konkrečios socialinės grupės (mažumų grupių) arba visų asmenų požiūriu. Antroji visuotinių teisių kategorija vadinama žmogaus teisėmis. Žmogaus teisės yra pagrindinės žmogaus laisvės, pagrįstos pagarbos asmeniui principu ir prielaida, jog kiekvienas žmogus nusipelno, kad su juo būtų elgiamasi kaip su lygiu ir oriai. Nors žmogaus teisių nepaisoma ir jos netaikomos daugybėje pasaulio šalių, teisę į jas turi visi ir visur. Visapusiško žmogaus teisių supratimo plėtojimas yra svarbi mūsų kolektyvinės būsenos dalis – juk mes priklausome pasaulio žmonių bendrijai. Nemažiau svarbu skirti dėmesio žmogaus teisių istorijai, kad suvoktume, kokį poveikį visuomenėms daro teisės (arba jų nebuvimas). Žvelgiant iš istorinės perspektyvos, žmonės savo teisių netekdavo nuolat ir, kad jas susigrąžintų, neretai turėdavo imtis arba taikių priemonių, arba jėgos. Daugelyje pasaulio šalių ši kova tebesitęsia.

EUROPOS ISTORIJOS NAMAI

Kad suvoktume, kokią įtaką kasdieniam mūsų gyvenimui daro žmogaus teisės, ir prisiimtume savo atsakomybę pripažįstant, jog būtina šių teisių ir kito asmens teisių pusiausvyrą, turime suprasti, kas yra žmogaus teisės. Tad kas yra žmogaus teisės? Iš kur jos atsirado? Kaip jos veikia žmoniją? Kokį poveikį jos daro man?

Apibrėžtys

Žmogaus teisės

Žmogaus teisės – tai pagrindinės teisės ir laisvės, kurios žmonėms turi būti užtikrinamos nepaisant pilietybės, lyties, tautinės ar etninės kilmės, rasės, religijos, seksualumo, kalbos ar kitokios priežasties.

Žmogaus teisės apima pilietines ir politines teises (pavyzdžiui, teisę į gyvybę, laisvę ir žodžio laisvę), taip pat socialines, kultūrinės ir ekonomines teises, įskaitant teisę dalyvauti kultūriniame gyvenime, teisę gauti maisto ir teisę dirbti bei įgyti išsilavinimą. Žmogaus teisės saugomos ir užtikrinamos tarptautinės ir nacionalinės teisės aktais bei sutartimis. Tarptautinės žmogaus teisių apsaugos sistemos pagrindas yra Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Ją 1948 m. gruodžio 10 d. priėmė Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja. Kasmet šią dieną švenčiama Tarptautinė žmogaus teisių diena. 30-yje Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos straipsnių įtvirtinamos visų žmonių pilietinės, politinės, ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės. Tai žmogaus orumo vizija, peržengianti politines ribas ir įtaką bei įpareigojanti vyriausybes užtikrinti kiekvieno asmens pagrindines teises.

(Organizacijos „[Amnesty International](#)“ pateikta apibrėžtis, 2015)

Etika

Moraliniai principai, taikomi asmens elgesiui arba vykdomai veiklai.

Mokslo šaka, nagrinėjanti moralinius principus.

([Oksfordo žodyne](#) pateikta apibrėžtis)

Mažumų teisės

XVIII ir XIX a. pradėjus kurtis tautinėms valstybėms, ėmė ryškėti mažesnių grupių pastangos išsaugoti savo kultūrinius, religinius ar etninius skirtumus. Pagal tarptautinės teisės nuostatas mažumų teisės pradėtos pripažinti ir saugoti Tautų Lygai priėmus keletą sutarčių dėl mažumų. 1945 m. susikūrus Jungtinėms Tautoms, pakeitusioms Tautų Lygą, su mažumomis susijusias normas, procedūras ir mechanizmus kūrė ir ši organizacija.

([Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro](#) pateikta apibrėžtis, 2010)

Privilegija

Konkreči ypatinga lengvata ar privalumas, kuriuo naudojasi asmuo, bendrovė arba klasė ir kuris apima daugiau negu įprasti kitų piliečių pranašumai. Išimtinė ar ypatinga galia arba teisė. Asmens ar klasės teisė, galia, lengvata arba jiems taikomas atleidimas nuo pareigos nepaisant įstatymo arba viršijant tai, kas juo numatyta. Privilegija – tai kai kurių asmenų atleidimas nuo tam tikros naštos ar pareigų, grindžiamas įstatymiška prielaida, kad jų visuomeninė padėtis arba atliekamos pareigos reikalauja viso jų laiko ir dėmesio, taigi, jeigu nebūtų atleisti nuo minėtosios naštos, jie praktiškai negalėtų atlikti šių pareigų taip, kaip reikalauja visuomenės gerovė.

(Teisės žodyne ([Law Dictionary](#)) pateikta apibrėžtis)